

Padesát odstínů pravdy

Husitská propaganda
...a ohrožený panovník

Husitská propaganda

...a ohrožený panovník

I. Proč Češi neměli rádi Lucemburky
Protikrálovská propaganda ve 14. století

II. Ohrožený panovník – Václav IV.
Stupně anti-královské propagandy

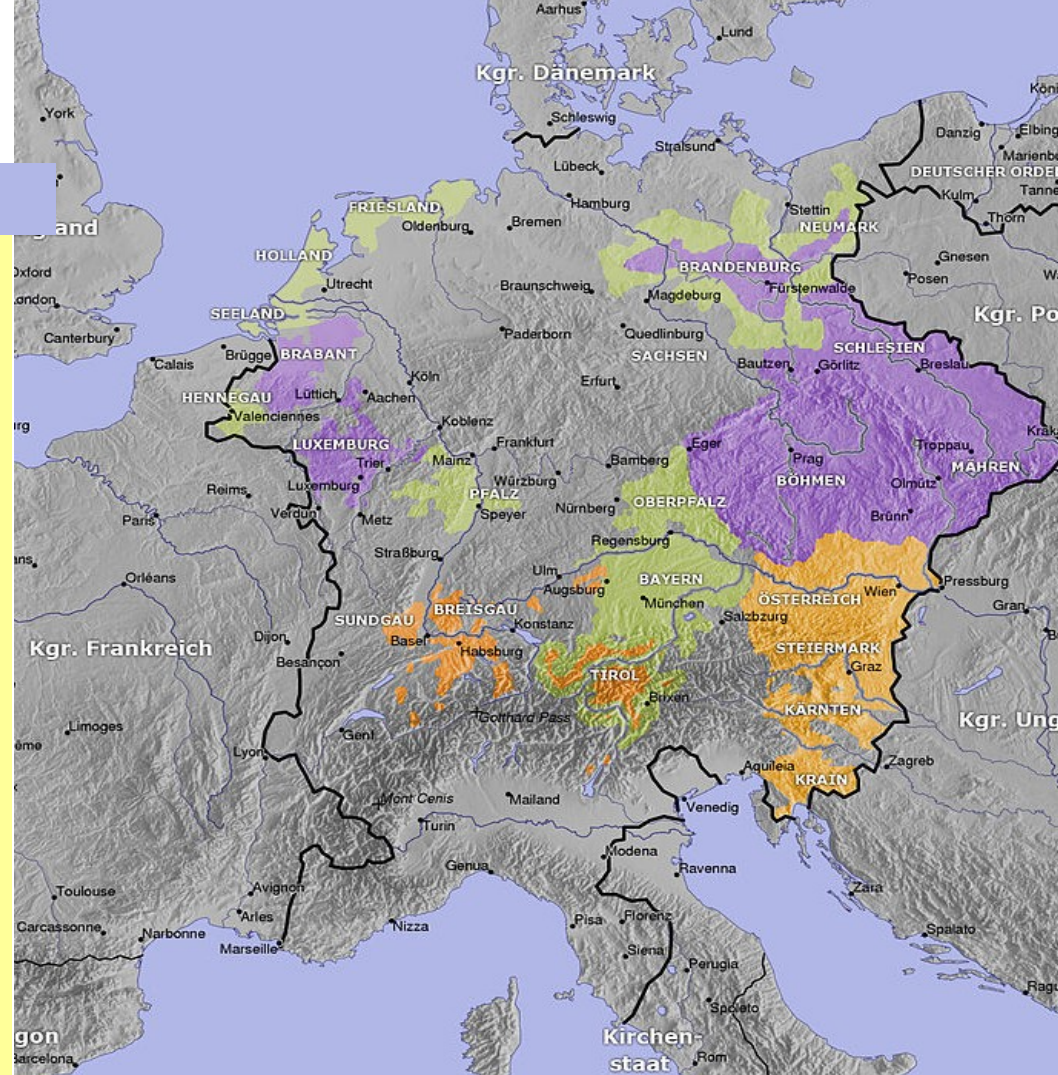
III. Husitská revoluce - Proti všem
Husitská propaganda a radikalizace davů

I. Proč Češi neměli rádi Lucemburky

Charakteristika nových rodů v Evropě 14. století

Pozdně středověké dynastické vlády v říši:

- **I. Budoucí král je volen sedmi kurfiřty**, sbor se skládá ze dvou světských kurfiřtů (rýnský falckrabě, saský vévoda), dvou církevních kurfiřtů (arcibiskupové z Kolína nad Rýnem, Mohuče), později trevírský arcibiskup, braniborský markrabě; od roku 1252: český král, aby se předešlo patové situaci při volbách
- **1338: kurfiřtský sněm v Bopardu:** Kurfiřti se stávají rozhodujícím tělesem při volbě krále, papež ztrácí schvalovací právo
- = **zásada ,primus inter pares':** Král jimi může být jmenován, ale též sesazen!
- **II. Rodová moc a politika rodových držav:** Po interregnu byla moc královské dynastie závislá na velikosti rodových teritorií, tj. na celkovém disponibilním územním majetku šlechtické dynastie; všechny dynastie se proto snažily o jeho zvětšení (stává se z nich základ při prosazování vlastních zájmů vůči územním knížatům).
- **III Říšské zástavy:** Část říšského majetku v Římsko-německé říši, kterou král mohl zastavit osobám za určitou částku (zástavní suma) jako odměnu, za služby, za vojenskou podporu, za věrnost atd.; od 14. století se stává vykupování říšského majetku problematické, protože se králové čím dál tím víc zadlužují

Hausmachtgebiete im Deutschen Reich 1273-1378

	Habsburger
	Luxemburger
	Wittelsbacher

Rod Wittelsbachů:

- **Vládoucí hrabata, vévodové, kurfiřti, bavorští králové (1180-1918)** Rodová teritoria : Bavorsko, Falc, Braniborsko, Tyrolsko a Nizozemí

Rod Habsburků (1278-dnešek):

- **Hrabata ze švýcarského Aargau**
- **Od 13. století: Rodová teritoria v rakouském vévodství**

Rod Lucemburků (11.-14. století)

- **Původně hrabství Luxemburg**
- **Rodová teritoria: Čechy, Morava, Slezsko, Lužice a Glatz (od roku 1310)**

I. Proč Češi neměli rádi Lucemburky

Jan Lucemburský a panská opozice

- **Jan Lucemburský:** ztělesnění rytířského ideálu své doby, **politický úspěch převážně mimo české země**
- **1309: Dostane lucemburské hrabství, v roce 1310 se stěhuje do Čech** (je oženěn se s Alžbětou Přemyslovnou), po dlouhých bojích a velkých ústupcích české šlechtě (inaugurační diplomy) je přijat jako panovník
- Janova autorita v Čechách značně klesla poté, co jeho otec **Jindřich VII. umře na svém italském tažení**, nemůže svojí moc rozvinout a obrací pozornost zpět směrem Francie
- **Do 1318: Musí čelit rozbrojům mezi jednotlivými frakcemi zemského panstva;** hlavně panská **klika kolem Jindřicha z Lipé i Elišky Rejčky** a další skupinu vedenou Vilémem Zajícem z Valdeka a Eliškou Přemyslovnou
- V Polsku má větší úspěch; **Jan se stává titulárním polským králem (1335)**
- **1330: Působí v severní Itálii (Trento) je doprovázen svým synem Karla;** pokouší se vytvořit novou mocenskou základnu
- **1332: Smlouva s francouzským králem, podpora v případě války,** vzdává se slezských vévodství (1335)
- **1337: oslepne na jedno oko**
- **1346: smrt v bitvě u Kresčaku** (jako: poslední rytířský král)

Janova busta z katedrály sv. Víta

Jezdecký portrét krále Jana v Gelnhausenově kodexu

Zbraslavská kronika (1309-1339)

Petr Žitavský

„Podívejme se na tohoto mladíka znamenitě nadaného a bohužel prokážeme, že veliká zkáza a počátek útrap vzešel celému království i jemu pro ničemnou spou-

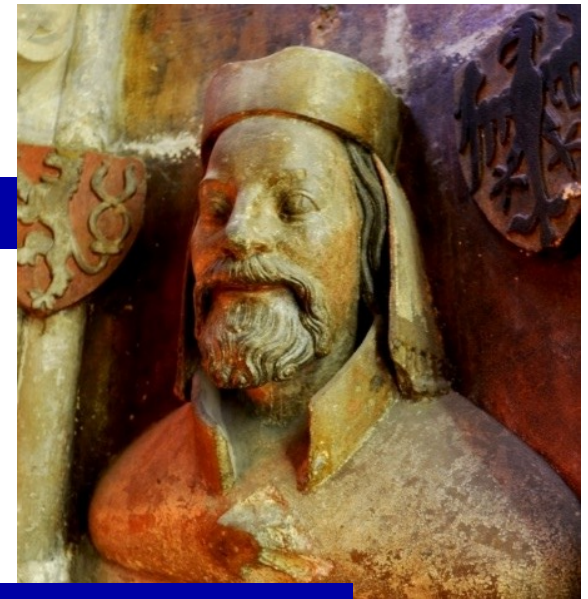
bujněti, píti víno až do opilství, trávení beze spánku noci při pitkách, věnovati se hodům a oddávati se špatným mravům a zvráceným zvykům...“¹

Biblické motivy mladistvé rozptýlenosti panovníka: Král Šalomoun a jeho nezbedný syn Roboam

I. Proč Češi neměli rádi Lucemburky

Neohrožený věk Karla IV.

Karel IV., busta,
katedrála sv. Víta v
Praze (Petr Parléř)

• Karel IV. (1316-1378)

- **Karel IV.:** jeden z nejvýznamnějších panovníků pozdního středověku
- Zpočátku zmatky kolem korunovace; v roce 1349 se prosazuje jako římský král proti straně Wittelsbachů, ale je schopen rychle upevnit svou vládu
- **Přesouvá centrum své moci do českých zemí**
- **Praha je inscenována jako druhý Jeruzalém**, stavba svatovítské katedrály, Karlova mostu atd., zpočátku je ušetřen první vlny moru
- 1348: Založení první říšské univerzity v Praze, výstavba hradu Karlštejn (úložiště korunovačních klenotů)
- Rozšíří korunní teritoria o Braniborsko, obě Lužice až do Slezska
- **1354: Táhne do Říma**, ale neprojevuje velký zájem o řešení problémů uvnitř Itálie (je korunován kardinálem Petrem z Ostie; následuje **druhá korunovační cesta do Říma** (1368-69) která je stejně neúspěšná; dosahuje uznání svého císařství ve Florencii a Miláně; nebrání se expanzi francouzského krále Karla V.
- Napíše první autobiografii panovníka v Říši ("Vita Caroli Quarti")
- **1355: Pokouší se, prosadit Majestas Carolina (zemské právo) vůči zemskému panstvu, neuspěje**
- **1356: Nechává sepsat korunovační proceduru a ústavní základy císařství ve "Zlaté bule"**, čímž vytváří základ, který zůstává platný až do roku 1806.
- **Mimořádně úspěšná sňatková politika:** zajišťuje Slezsko, Braniborské markrabství a evropské trůny pro své děti (Václav IV. = římský král, Zikmund = Uherský král, Jan získává Zhořelec/Görlitz)
- **1378: Smrt po cestě do Francie za Francouzským králem Karlem V.**

Vita caroli Quarti, Kap. 2: Kánon panovnických ctností

spravedlnost

múdrosti bázeň božie; budete sautiť bratry vaše, totiž poddané v spravedlnosti a v rovenství, jakožto i vy nadějete se súzeni býti od hospodina; aniž tak nablúďte

trpělivost

mstítel hřiechov jest. Nedajte u vás místa hněvu ale krotkosti, kterážto krotkost přemáhá trpělivost a zlost. Nerodte jeden druhému záviděti, alebrž lásku mějte mezi sebou; neb závist nenávist plodí, a ktož nenávidí, nemiluje, ten milován bude od lidí i od boha. Chce-li povýšeno býti srdce vaše, upokořte se, aniž přichodí k vám noha pýchy. Pýcha nelibáť jest stvořiteli i dobročinným a protož každý nemiluje, ktož pýcha má.

pokora

miluje, ten milován bude od lidí i od boha. Chce-li povýšeno býti srdce vaše, upokořte se, aniž přichodí k vám noha pýchy. Pýcha nelibáť jest stvořiteli i dobročinným a protož každý nemiluje, ktož pýcha má.

I. Proc Cesi nemeli radi Lucemburky

Karel IV. - Maiestas Carolina (1355)

[XLII.]

^aDE CITACIONIBUS CONTRA REGEM^a

¹Licet humano Jure princeps legibus sit solutus et cunctos populos sibi subiectos ^bhabeatur Judicare et ^cipse a nemine^c iudicetur¹, quia tamen digna vox ^dest ^emaiestate regnantis alligatum se legibus principem profiteri, quod etiam per ^fpredecessores nostros ^gBoemie Reges Illustris ^hobservatum ⁱfuisse comperimus, presenti constitutione decernimus, Quod si quis quandoque forte a nobis vel^k successoribus nostris ^lBoemie regibus Illustribus, qui fuerint pro tempore, reputaverit se gravatum ^mvel causam ullam se velle dicat Intentare nobiscum,

Tunc ⁿsupremus Camerarius et Barones sive ^okmethones de cause vel gravaminis meritis ^pdiligenter ^qet libere^q inquirentes, demum quicquid iustum ^rrepererint, ^spronuncient vel decernant, quorum ^tpronunciacioni ^useu decreto stare ^vet ^wconsentire Rex ipse sicut et subditus ^xvel querelans de benignitate regia teneatur, decore tamen et honestate regie dignitatis in hoc specialiter reservatis, quod nulla prorsus premissorum occasione vel alio quocumque modo ^yexcogitato vel via contra personam Regis citacio vel vocacio aliqua personalis emanet, sed contra officiales suos, qui ^zad hoc^z ^{aa}extiterint deputati, procedat. Per hoc enim^{bb} et splendor iusticie ²(quem ubique in regno...

Král má z právního hlediska podobné postavení jako každý poddaný, který má právo se při sporu obrátit na královskou komoru, která by měla rozhodnout podle evidence a ne na základě postavení

Ačkoli je panovník podle lidského práva osvobozen od zákonů a může soudit všechny jemu podřízené národy, zatím co sám nesmí být nikým souzen, přesto musí jednat v souladu s důstojností panovnického majestátu a vyznávat, že i panovník je vázán zákony; tuto zásadu dodržovali, jak víme, již naši předchůdci, slavní čeští králové

Touto následující ústavou usnášíme: Pokud by se kdokoli kdykoli domníval, že byl obviněn námi nebo našimi nástupci, českými králi, kteří budou vládnout po nás, nebo že chce s námi vyřešit nějaký právní spor, pak nejvyšší komorník a baroni nebo komoří pečlivě a bez překážek vyšetří právní nároky v této věci nebo této stížnosti a podle toho, co uznají za správné, vyhlásí nebo rozhodnou: Král je však povinen stát při jejich vyhlášení a nařízení a spokojit se s ním, tak jako každý poddaný nebo každá osoba, která se domáhá královy milosti

I. Proc Cesi nemeli radi Lucemburky

Kořeny evropského antisemitismu

Obtížné nástupnictví: Václav IV (1361-1419)

- 1378: Václav IV. se dostává k moci a musí bojovat proti odporu českých pánů, kurfiřtů, české církve a všech sil, které mají s Karlem IV. stále nevyřízené účty – jako třeba říšská města (kvůli jeho předčasné volbě římským králem v roce 1376)
- Současně se dostává do mocenského konfliktu mezi moravskými Lucemburky (Jošt, Prokop) a Zikmundem Uherským, který ho v letech 1394 a 1402-03 krátce vězní
- 1400: volební opozicí kurfiřtů sesazen z římského trůnu; Římským králem se stává Ruprecht III. Falcký (do roku 1410)
- 1403-1409: sílící církevní reformní hnutí kolem Jana Husa, Kutnohorský dekret ukončuje existenci Němců na pražské univerzitě (založení Lipské univerzity)
- 1411: Jobst Moravský se stává Ruprechtovým nástupcem, Zikmund a Václav se dohodnou na neobvyklém rozdělení moci (Václav se má stát císařem, Zikmund římským králem)
- 1412: Rozkol s Janem Husem a jeho hnutím
- 1415-18: Konfesionalizace české šlechty; Jan Hus je pozván na Kostnický koncil, později upálen
- 1417: Václav se začíná vymezovat proti husitské šlechtě
- 1419: Václav umírá tři týdny po pražské defenestraci, počátek husitské revoluce.

Smil Flaška: Nová Rada (1386)

A potom, ktož v radu slušie,
kaž jim všem u sebe býti.
Třebať se často raditi
445 pro příhody nejednaké.
Toť slušie věděti také,
by vždy věrné měl v své radě.
Pakli by kto radil mladě,
nikdy ho netrp na dlúze,
450 ač zbýti chceš mnohé núze;
a kohož poznáš ve cnosti,
toho přijmi k svéj milosti,
neb což mluví, to srdcem miení,
455 pro nic toho nepromění,
pro dary, pro přiezeň žádnú,
jenž věru mocně vládnú.
Vystřiehaj se také z toho,
ať jich nen e v radě mnoho;
ve množství jest rozbrojenie,
485 v úmyslech svornosti nenie.

490
495
500 Budiž tej rady vždy pílen,
nepřátelóm budeš sílen,
tiem odoláš mnohé vojně
a kraluje vždy pokojně.

Zvířata radí
mladému lvovi
(Václav IV.)

Moudrý král má mít obojí: velký kraj a omezené číslo poradců; **Nezavádějte do rady cizince a nespolehejte se na Manny** i když jsou považováni za pracovité neboť se to nehodí k vaší hodnosti
vezměte si urozené pány, jejichž čest je dobře známa a kteří dobře znají zem je lepší se s nimi poradit
myslím to z dobré vůle oni potěší lid i vás.

Husitská propaganda

...a ohrožený panovník

I. Proč Češi neměli rádi Lucemburky
Protikrálovská propaganda ve 14. století

II. Ohrožený panovník – Václav IV.
Stupně Anti-královské propagandy

III. Husitská revoluce - Proti všem
Husitská propaganda a radikalizace davů

II. Ohrožený panovník – Václav IV.

Stupně anti-královské propagandy

Čtyři hlavní krize Václavovi vlády:

Václav IV., iluminace
cca. 1400

I. Spor s arcibiskupem Janem z Jenštejna (1386-1396)

- **1373-84: Zvolen Karlem IV. jako Václavův kancléř**
- 1380, poté co Jenštejn přežije mor, se přiblíží asketickému vzoru života; který rigidně prosazuje, dostává se do opozice s králem, v roce 1384 rezignuje na post kancléře
- Jeho opozici proti králi začíná podporovat vyšší šlechta, která sleduje vlastní mocenské zájmy.
- Jako arcibiskup podporuje římského papeže (vlastní zahraniční politika), král pro zatím stojí na avignonské straně (blízkost ke Francií); v českých zemích se zaplete do právních sporů s korunou
- 1393: Jenštejn se přidává k panské jednotě, dochází k aféře okolo Kladrub, král se obrátí proti jeho podřízeným (Jan Pomuk, Míkuláš Puchník), Pomuk umírá
- Jenštejn zahajuje propagandistickou kampaň proti Václavovi IV., 1396 je nucen odstoupit jako arcibiskup

II. Pánská jednota (1393-1397, 1402-1403)

- Sdružení českých baronů, zeměpánů z blízkých teritorií (Rakousko, Míšeň), jejichž protikrálovská agenda je velmi pestrá; především jim jde o rozšíření vlastních práv na úkor koruny
- Zatkou a uvězní Václava (1394 a 1402), aby zvýšili nátlak na krále
- Přední postavou je Zikmund Uherský (který má ke svému bratrovi celoživotně pokřivený vztah) a moravský markrabě Jošt, občas též Prokop

III. Kurfiřti (1395-1400)

- **Spiknutí církevních voličů římského krále proti Václavovi IV.**, vedené Mohučským arcibiskupem Janem II.
- Spolupráce s exponenty pánské jednoty (Litomyšlský arcibiskup Jan Železný) a právníky na univerzitě v Heidelbergu
- **Sesazují Václava IV. v srpnu 1400**, Zikmund mu nabídne vojenskou pomoc za české království, Václav odmítá

IV. Hereze (1412-1419)

- **Václav IV. podporuje hnutí kolem Jana Husa** (do roku 1412, kdy je Hus exkomunikován), po jeho upálení v Kostnici mu římský král Zikmund hrozí kanonickým procesem (1415/16) když nezakročí proti husitům, **od 1417 se Václav IV. aktivně staví proti nim**

II. Ohrožený panovník – Václav IV.

Aféra Pomuk

Jan z Jenštejna, Acta in curia Romana (1393), Kap. 27

Zavraždění Jana z Pomuku (předloha pro Jana Nepomuckého)

úředníky a preláty, kteří tam byli se mnou, řekl jim: „Ať jsou tito čtyři uvězněni“, totiž Mikuláš Puchník, můj úředník a Jan, doktor dekretů, můj vikář a Václav, probošt míšeňský a

klekl, chtěje uchlácolit jeho hněv, on podobně na posměch obě kolena ohýbal, postaviv se naproti mně, a pak povstav rozkázal, aby byli zajatci odvedeni do kapituly a pak na radnici nebo k rychtáři. A když byli tam v kapitule, král hned Bohuslava doktora práv, děz kapituly do domu purkrabí pražského. Tak král i další kázal odvésti na radnici a na rychtu, a byl mezi nimi i pan Něpr, můj hofmistr, rytíř již velmi starý; a stále se ptal po mně – biskupovi, jestli také budu předveden s ostatními. Na to však už bylo pozdě; se svázanýma rukama a nohama, všichni samozřejmě střeženi: tak je král vydal svému katu k záhubě a sám osobně vlastní rukou přikládal pochodeň k bokům mého úředníka a vikáře, jakož i na jiná místa; ušetřil toho jedině probošta míšeňského a též rytíře Něpra, kteří byli zadržováni na jiném místě, ale rozkázal je utopit, a jistě by byli bývali utopeni podle rozkazu, kdyby, jak jsem se dozvěděl. se před městským písařem nezaručili a ne-

Vykreslení Václava jako anti-krále (prohřešek proti královským ctnostem, motiv císaře Nera)

hnout, že chtějí stát proti mně – biskupovi. Oni skutečně, velmi poděšeni, raději než by se nechali utopit a sňali šat tohoto světa, vykonali, jak bylo řečeno, zmíněnou přísahu, a tak byli ušetřeni. Samojediný Jan, doktor a můj náměstek ve věcech duchovních, po strašlivém utrpení a boků pálení, které by stejně nakonec nepřežil, byl naprosto veřejně nesen ulicemi a náměstími, ruce maje svázané za zády, s roubíkem v ústech, svázaný do koželce, a tak byl asi o 3.hodině noční z Pražského mostu svržen do řeky a utopen.

ARTS

II. Ohrožený panovník – Václav IV.

Pánská jednota 1393/94, 1402-1403

- Heterogenní zájmová skupina vysokých šlechticů a kleriků, která se pokoušela, z různých důvodů (mocenské práva, zástavy, teritoria, církevní posty) vydírat krále
- Na rozdíl od odbojné šlechty, která se postavila před více než sto lety proti Přemyslu Otakaru II., mohla se pánská jednota opřít o další členy vládnoucí dynastie - Lucemburkové často bojovali o moc

Jindřich z Rožemberka

Jan z Jenštejna (do 1396)
Biskupský dvůr v Praze

Vilém z Landštejna

Jan Železný
Biskup v Litomyšli (od 1397)

Boček z Kunštátu

A další...

Zikmund Lucemburský

Markrabě Wilem Míšeňský
1394

Markrabě Jošt Moravský

Albrecht III. Habsburský

Arcibiskup Kolínský
Arcibiskup Mohučský
Arcibiskup Trevírský

Ruprecht III.
Falckrabě Rýnský

Dopis pánské jednoty králi Václavovi (1397)

cizozemci, alias hosti, korunu niavy vaše sluzobn...
...tak dlhý čas trpeli ste krivého papeže, proč tak dlhny čas viete křesťanské...

dopustili ste, poněvaž té věci byli ste rozumnými příčinami sůdce a najvyšší
rozdielce postavení? Proč takovú chtivosť nevěru židovskú milovali ste, je milujíc
nad věrné křesťany, je také nad prorokv dāně dovšuiie? Proč Vaše Jasnosť...

ci jako hovada cídili, jin... li ste kyji, žádné jim jakožto přejasný otec Váš neukazuje
pomoci, ale kládami, o... i všelikými haněním je mnohokrát zahanbovali ste?
Najosvieceněšie knieže... hkvmi Vaše unřiemé s... domie bylo obdařeno radami...

učiněné božie rány neuj... to neustavičnosť Vašie... li. Z kráľuov najjasnejši,
synu najjasnejšieho otce... Karla, terak veľmi z... rozumu byli ste oble-

Nevyřešené
Schisma

Hrála roli při
přípravě
Václavova
sesazení

Neoprávněný vliv krále na
Pražské kostely

Přední aktéři byly Jan
Železný, Zikmund
Lucemburský

Krutost proti klerikům
(aféra Pomuk, poprava
pražských
Studentů – klerici!)
= **krutost císaře Nera**

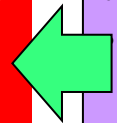
II. Ohrožený panovník – Václav IV.

Spiknutí kurfiřtů (1395-1400)

Kurfiřti: arcibiskupové (Kolín, Mohuč, Trevír), Falckrabě Rýnský, Saský vévoda Markrabě Braniborský, Český král (Codex Balduineus, 1340)

Sesazení Václava IV. jako hlavy Říše (20. srpna 1400 v Oberlahnsteinu)
Volba Ruprechta Falckého jako jeho následovníka

Stanovení kurfiřtu, sněm v Rhense (1338)

- Římského krále a budoucího císaře volí pouze kurfiřti
- Není již třeba papežská aprobace (následek sporu Ludvíka Bavora s papežem Benediktem XII.)
- Osvojují si nouzové právo když je král neužitečný (inutilis)
- Zvolí symbolické místo pro potvrzení volby na blízko Rýna (Karel VI., Václav IV.)

Karel IV. (1356)

- Zlatá bula: potvrzuje požadavky kurfiřtů
- Volba krále vyžaduje většinové rozhodnutí
- Zákaz městských spolků,
- Kurfiřti mají imunitu
- Právní suverenita ve vlastních teritoriích
- Vlastní celní právo, mincovní regál

Sněm v Boppardu (1399)

- Neformální projednání otázky sesazení Václava IV. a volby nového krále
- Jak dál v otázce schismatu? Říšský vikariát (zástupitel říše ve spřízněných teritoriích)
- Falckrabě Rýnský dostává právo veta proti dalším kandidátům

II. Ohrožený panovník – Václav IV.

Sesazení Václava z říšského trůnu

Sesazovací dekret (20. srpna 1400)

...že nepomohl svaté církvi k míru, že byl pro křesťanství velkou přítěží a ne ochráncem, kterým by měl být

...těžce poškodil a zmenšil Svatou říši římskou tím, že prodal Milán a Lombardii, které patřily říši, hrabatům z Pavie.

...a též předal mnoho měst a zemí v Německu a Francii, které dříve patřily k říši, cizím mocnostem. .

...za peníze dal mnoha svým přátelům také nepopsané (prázdné, ale zapečetěné) listiny zvané blány, které byly opatřeny jeho majestátní pečeti, takže si na ně mohli sami napsat, co chtěli...

Nevyřešené
Schisma

pozdvížení Milána na
vévodství (Gian Galeazzo
Visconti, 1395),
Pavie jí patřila od roku
1359, úplatnost

Ztráta měst a vlivu

Membrány

Král byl pozván (při dodržení lhůty)

Král se nedostavil

Kurfirťi nad ním smí vyslovit rozsudek

II. Ohrožený panovník – Václav IV.

Sesazovací dekret (20. srpna 1400) – právní zápletka

Notorium et manifeste

Tyranství: krutost vůči klerikům a poddaným (nativ císaře Nera)

... Také vraždil, topil a páčil pochodněmi strašlivým a nelidským způsobem, vlastní rukou i s mnoha dalšími zločinci, které měl u sebe, ctihodné a vznešené preláty, kněze a duchovní, a také mnoho dalších hodných lidí, a zabíjel je nešťastně a nespravedlivě, což se na římského krále nehodí.

„Notorium et manifeste“

Řehoř VII.

Dictatus papae 1075

Quod illi liceat imperatories deponere

Gracián

Záleží na předešlé exkomunikaci

Huguccio z Písi

Musí se vyřešit v souladu s knížaty/papežem

Inocenc IV.

Těžké provinění odůvodňují depozici papežem

Notorium et manifeste

Není třeba důkazního řízení když jsou fakta všeobecně (veřejně) známé

Decretum Gratiani (ca. 1140) Liber sextus (1298)

Veřejný názor, Fáma obžalovaného

Inkviziční právo (1308-1312) Papež Jan XXII. (Avignon)

Politický nástroj!

Innocenc IV.

Bula: Ad apostolice dignitatis 1245

Schema prohřešků:

Křivá přísaha (*Perjuria*)
Narušení aliancí (*Pactorum fractiones*)
Svatokrádež (*Sacrilegia*)
Podezření z kacířství (*Suspitiones heretice pravitatis*)

Adolf Nassvský 1298

Edward II. 1327

Richard II 1399

Václav IV. 1400

III. Husitská revoluce - Proti všem

Husitská propaganda a radikalizace davů

Predigt des Jan Hus, Jenaer
Kodex (ca. 1490)

Příčiny a počátky

- **Zintenzivnění krizových jevů 14. století od roku 1370**
- **1400: Sesazení Václava IV. z římského trůnu** (intriky církevních kurfiřtů) od teď je pouze českým králem – Čechy přestávají být středem říše
- **Dlouhodobé narušení mocenské rovnováhy v Čechách:** Vnitřní boj o moc mezi Václavem IV., Zikmundem a Jobstem, českými pány, českou církví
- **Společenská nejistota v důsledku velkého schizmatu a otázka obediencie:** vznik národních (lidových) forem „devotio moderna“ charakterizovaných eschatologií (např. Konrad Waldhauser, Milič z Kroměříže).
- **Teologové na pražské univerzitě začínají překonávat zakořeněné myšlenkové vzorce scholastiky** a uvažují o **individuálním přístupu každého věřícího k Bohu**;
- **Prostřednictvím oxfordského stipendia** (zařízeného sestrou Václava IV., anglickou královnou Annou) dochází k **šíření teologicko-politických spisů anglického teologa Johna Wyclifa** (od roku 1398, „mocenská pozice je příčinou boží milosti“), což vede k úvahám o moci papeže a krále
- **Protonacionalistická složka hnutí:** Prohloubení polarizace mezi německými a českými magistry, která se uchytila ve společnosti

Jan Hus (cca. 1370 – 1415)

- **Teolog, kazatel, univerzitní magistr, rektor Karlovy univerzity (1409-1410)**
- Pozdější husitské hnutí částečně vychází z jeho díla a myšlení.
- **Silně ovlivněn Viklefovým myšlením:** zejména jeho učení o milosti, zřeknutí se církve majetku a světské moci, nadřazenost krále nad papežem v jeho království (právo investitury!)
- **Hlásá svobodu svědomí, Bible je jedinou autoritou víry**
- **Od roku 1402 kazatel Betlémské kaple, kde káže třikrát denně v češtině:** Pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburgu, zpovědník královny Žofie Bavorské si ho nejdříve váží
- **Káže přísný, ctnostný způsob života, opírá se o Viklefa**
- **1408: arcibiskup ho zbavuje funkce synodálního kazatele,** Hus pokračuje v kázání (protest papeže Alexandra V. je příliš slabý, jeho bula proti Viklefovým spisům nenabývá účinnosti)
- **1409: mluvčí českých magistrů na univerzitě;** rozpory mezi "německými" a českými teology v otázce schizmatu (německý národ: poslušnost Římu, Češi: neutralita)
- **1409: Dekret Kutnohorský;** Václav IV. mění rozdělení hlasů na univerzitě ve prospěch Čechů.

III. Husitská revoluce - Proti všem

Husitská propaganda a radikalizace davů

Upálení mistra Jana Husa,
Iluminace z kroniky Vavřince
z Březové (15. stol.)

Jan Hus před Koncilem Kostnickém (1409 - 1415)

- **Důsledky Dekretu Kutnohorského:** přibližně 1000 německých studentů a profesorů opouští Prahu a zakládá univerzitu v Lipsku; teologická fakulta v Lipsku se rozpadá.
- **Teologický diskurz se stává mnohem nacionalističtějším (Jeroným Pražský)**
- **1412: kritika prodeje odpustků antipapežem Janem XXIII** (proti neapolskému králi); poprava tří studentů, kteří proti ní protestovali, vede k rozkolu s Václavem IV.
- **1412-14: Jan XXIII. na něj uvaluje interdikt**, Hus utíká z Prahy do jižních Čech (Kozí hrádek, hrad Krakovec), píše zde několik děl (např. De Ecclesia - kritika církve)
- **1414: Pozvání na kostnický koncil za účelem obnovy církve.** pověsti Českého království jako neheretického; římský král Zikmund, německý král, **mu vydává glejt**, který zaručuje jeho bezúhonnost, papež ruší církevní tresty
- **Listopad 1414: Hus přijíždí do Kostnice**, kde je po třech týdnech svobody zajat (zde si připravuje argumentaci)
- **1415: Věznění na několika místech** (dominikánský klášter a ostrov, věž Barfüsser, hrad Gottlieben)
- **Červen-červenec 1415: františkánský klášter, zde je mu umožněno do jisté míry obhajovat své učení**, koncil chce, aby odvolal, Hus odmítá
- **6. července je odsouzen jako kacíř a následně upálen**

Jak dál po Husově násilné smrti?

Ideologické pozadí - sociální důsledky

- **Kostnický rozsudek o vině není v Čechách uznáván.** 452 Čeští šlechtici posílají v září 1415 do Kostnice protestní list a uzavírají spojení
- **Protesty nižší šlechty radikalizují širší** vrstvy obyvatelstva, to zakládá husitské hnutí
- **Václav IV. zakazuje husitství v Praze, jeho stoupenci se začínají scházet mimo město** ke kázáním na „horách a kopcích“ a poutím pod širým nebem (zde dochází: 1419 založení husitské osady Tábor)
- **1419: pokus Václava IV. vyloučit husity ze státních úřadů a staroměstské rady** končí 30. července první pražskou defenestrací, král ji přežije jen o tři týdny
= počátek husitské revoluce

Program husitů (z roku 1420), Čtyři pražské artikuly: (Jakoubek ze Stříbra)

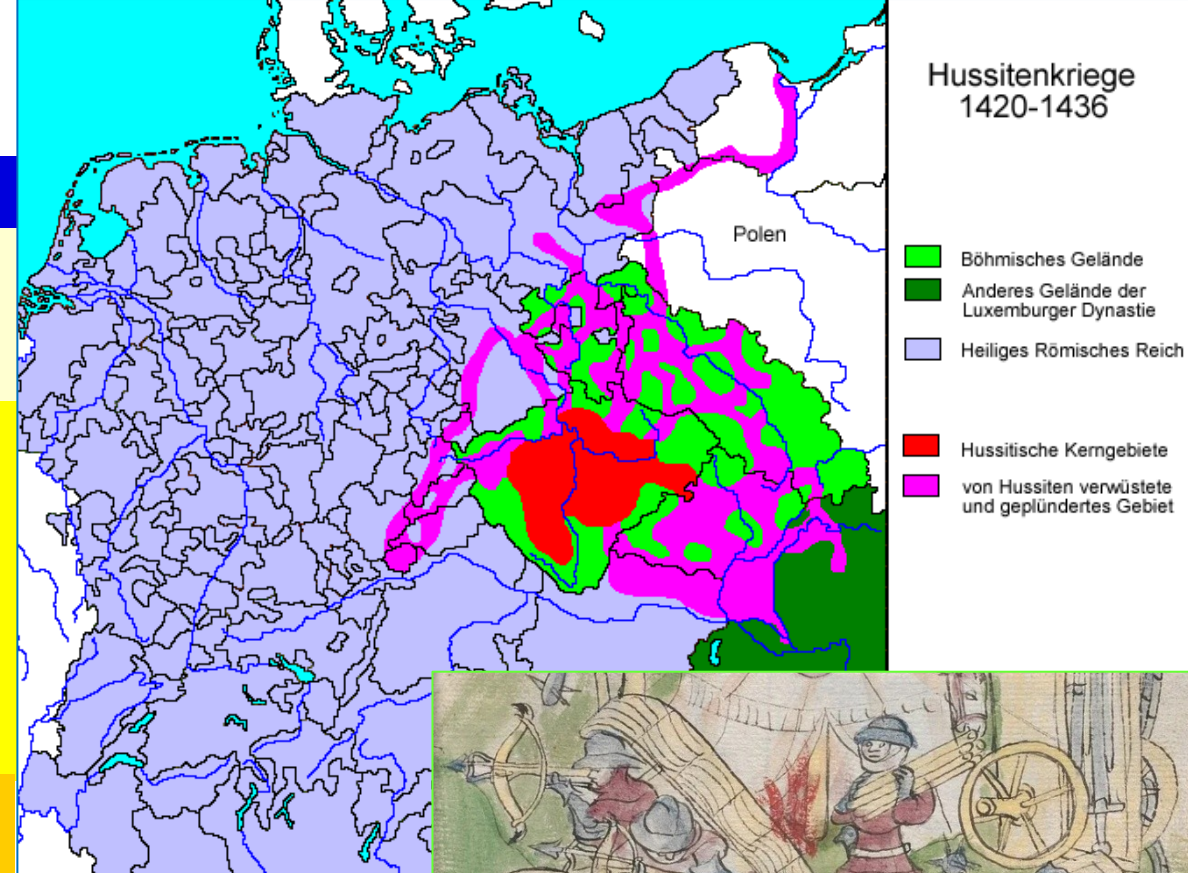
1. Kázání pouze husitskými kněžími
2. Plné uznání přijímání podobojí
3. Církev nesmí vykonávat světskou správu
4. Smrtelné hříchy mohou soudit světské soudy

III. Husitská revoluce - Proti všem

Husitská propaganda a radikalizace davů

Husitské války (1420 - 1434):

- **Zikmund Lucemburský chce českou korunu**, což mu husité upírají, protože ho považují za Husova zrádce (glejt!), první korunovace je provedena tajně (srpen 1420)
- **První křížová výprava (1420):** nově zvolený papež **Martin V.** vydá křížáckou bulu, **shromáždí se vojsko katolicko-císařské unie**, hlavně kavalérie, dochází k bitvě; **400 táboritů proti 2000 císařských jezdců u Sudoměře**; táboritský vůdce Jan Žižka je poráží.
- **Tím se upevňuje jeho vojenská sláva Husitů** (včetně taktiky vozové hradby). Zikmund doufá v rychlé vítězství, chce dobýt Prahu, ale je znovu poražen na Vítkově; u Vyšehradu opět neuspěje (září 1420).
- **Druhá a třetí křížová výprava (1421 a 1422):** **Friedrich Míšeňský zvítězí nad husity (Most)**, ale není schopen vítězství vytěžit; **Albrecht V. přebírá velení vojsk od Zikmunda v Bratislavě, táhne do středních Čech**, obléhá Sázavu, ale prchá před údajně se blížícím husitským vojskem; **1422 porážka u Havlíčkova Brodu (1422), poté husitské vpády do Mlýnské Čtvrti, Rakousko (1423).**
- **Čtvrtá křížová výprava, husitské vpády do sousedních regionů** (od roku 1427): Vojsko pod vedením papežského legáta, **kardinála Henryho Beauforta**, je poraženo husity v bitvě u Míšně.; **od roku 1428 útočí Prokop Veliký** (Žižkův nástupce) na katolická území (Slezsko, Dolní Rakousy), do roku 1430 také na Braniborsko, Horní Falc, Uhry (spanilé jízdy)
= Husity není možné porazit vojenskými prostředky!

Hussitenkriege
1420-1436

- Böhmisches Gelände
- Anderes Gelände der Luxemburger Dynastie
- Heiliges Römisches Reich
- Hussitische Kerngebiete
- von Hussiten verwüstete und geplündertes Gebiet

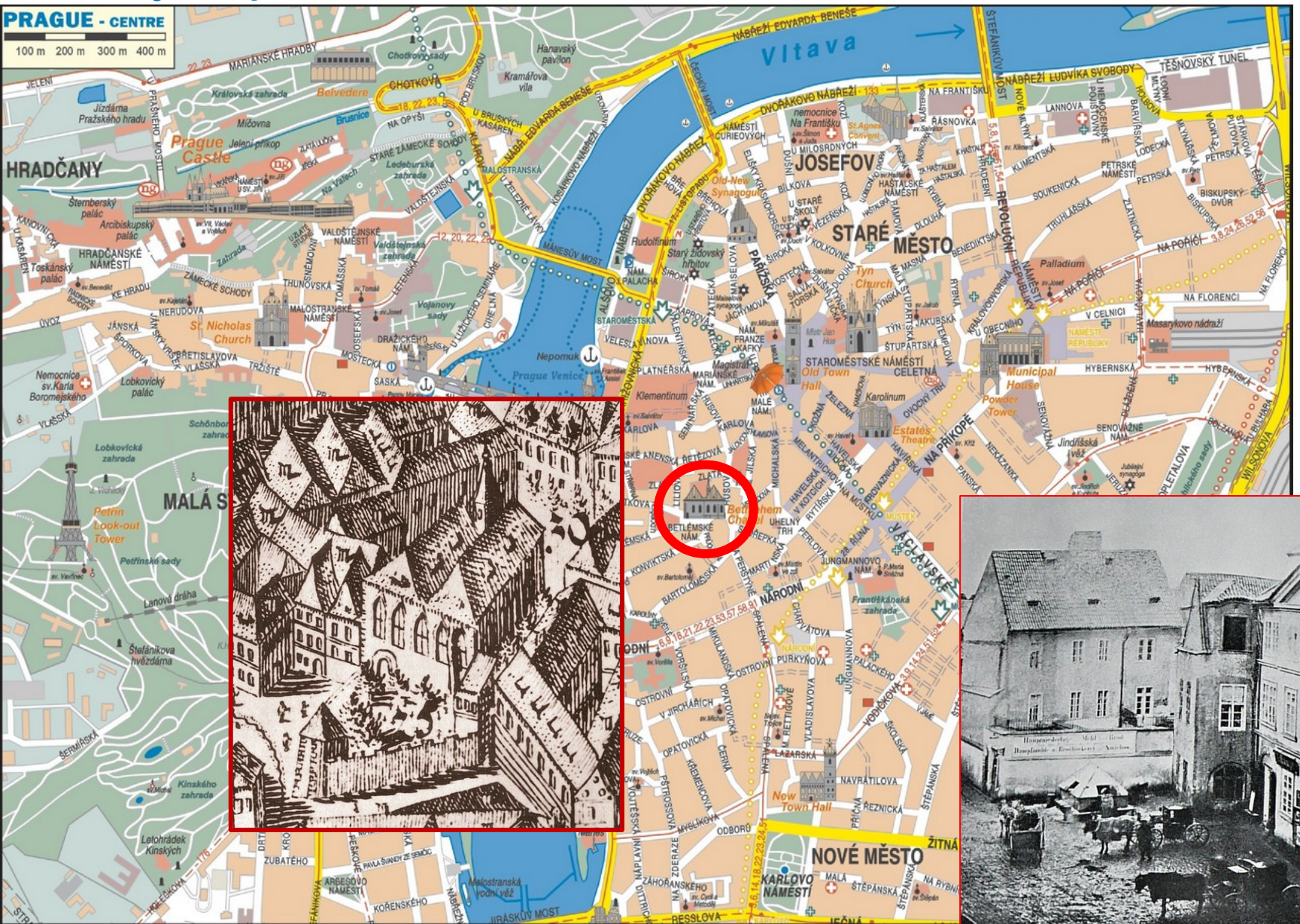
„Tank středověku“ husitska vozová hradba, miniatura z 15. století

- **Pátá křížová výprava (od roku 1431):** Další potupná porážka křížáků pod vedením **kardinála Giulia Cesariniho** u Domažlic (1431).
- Následují **nejrozsáhlejší husitské operace v Horním Slezsku, Dolním Slezsku až po Gdaňsk (1432) a Braniborsko (1434).**

III. Husitská revoluce - Proti všem

Různé typy propagandy: obrázky a jejich využití ve veřejném prostoru

Betlémská kaple (1391-1394)

- Založena šlechticem Hanušem z Mühlheimu a Janem Křížem
- Určena pro kázání v lidovém jazyce (česky) (Místo setkávání místního obyvatelstva ("kaple"))
- V letech 1402-13: zde káže Jan Hus
- Kaple připojená k Pražské univerzitě

=Jedno z center husitského reformního hnutí

- 1786: Zbourána ze statistických a ideologických důvodů (stále: pietní místo husitů)
- 1837: Výstavba třípodlažní obytné budovy
- 1950: Rekonstrukce budovy socialistickou vládou, která zde zařídila památník takzvané "rané buržoazní revoluce"

Obytný dům z roku 1873, fotka konec 19. stol.

III. Husitská revoluce - Proti všem

Různé typy propagandy: obrázky a jejich využití ve veřejném prostoru

Betlémská kapele

Obrázky na zdi

Obrázky, které se dají použít v rámci procesí

„*Tabulae novae et veteris coloris*“

Východní zeď s kazatelnou (originální stavba, 14. stol.)

Jižní stěna kaple se šesti větami z knihy Jana Husa "De ecclesia", rekonstrukce, 50. léta 20. stol.

III. Husitská revoluce - Proti všem

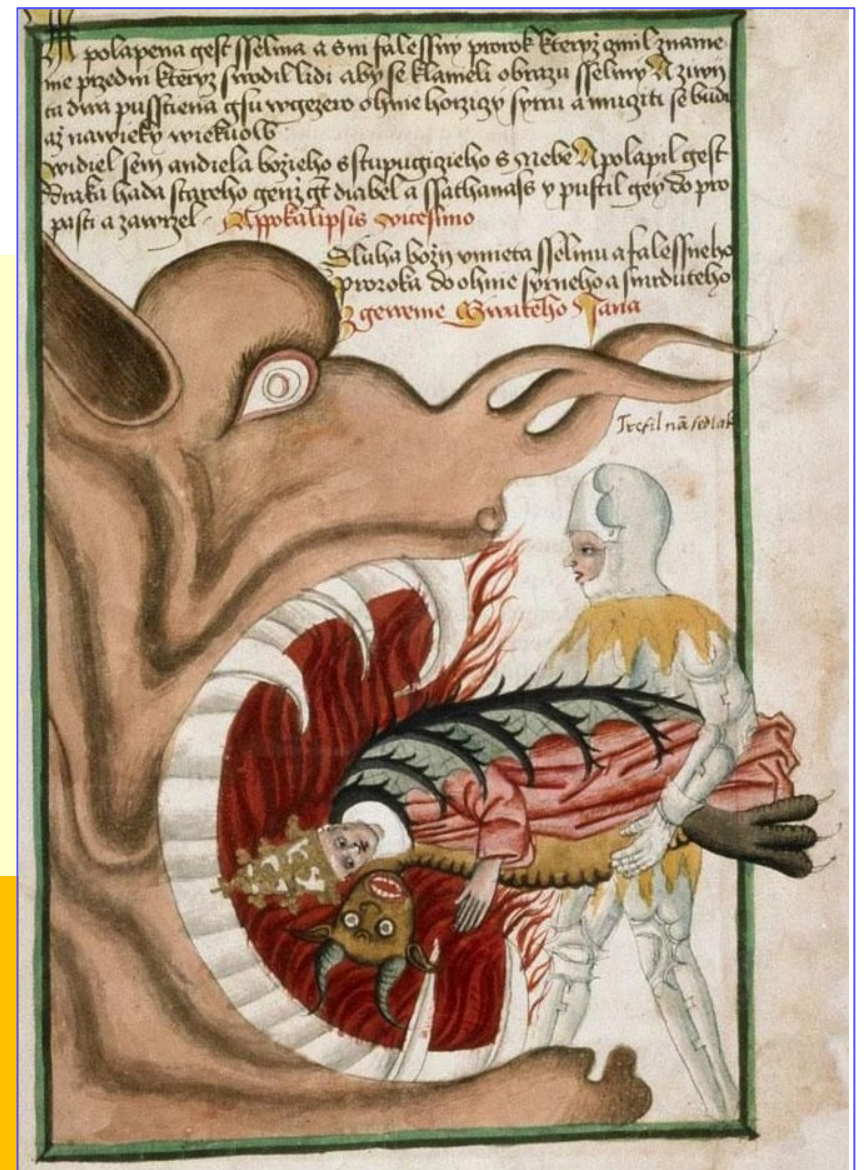
Různé typy propagandy: obrázky

Jenský kodex (1490-1510)

"*Antithesis Christi et Antichristi (Sbírka rukopisů*
Národního muzea, Praha, Sign. IV B)

- **Illuminovaný rukopis z popoděbradského období** (doba utužení ideologických překážek mezi utrakvisty a katolíky v důsledku obsazení českého trůnu Jagellonci)
- **Objednavatel: pražský měšťan Bohuslav z Čechtice, utrakvista**
- **Obsah: cca. jedna třetina latinské textů, dvě třetiny české texty (převážně křesťanské a husitského obsahu)**
- **Bohatě iluminováno: 111 stran, 122 iluminací, jedna inkunábule**
- **Orientace: prohusitská**
- **Krátce po roce 1500: se rukopis dostává do saské knihovny kurfiřta Fridricha I.**
- **V důsledku Šmalkaldské se dostává v roce 1549 do Jeny (akademická knihovna = „Jenský kodex“)**
- **Jeden z mála husitských rukopisů, které nebyly zničeny při v protireformačním období**
- **1951: V souvislosti se socialistickým smířením ze strany prezidenta NDR Wilhelma Piecka s jeho československým protějškem Klementem Gottwaldem "na znamení úcty německého lidu k českému národu a československému lidu,"**
- **Poté: předmět marxistického bádání a objekt takzvané ‚lidové paměti‘**

Jenský Codex (1490-1510, fol. 80r)

Papež je svázán s ďáblem a vržen
ohnivé nestvůře do chřtánu

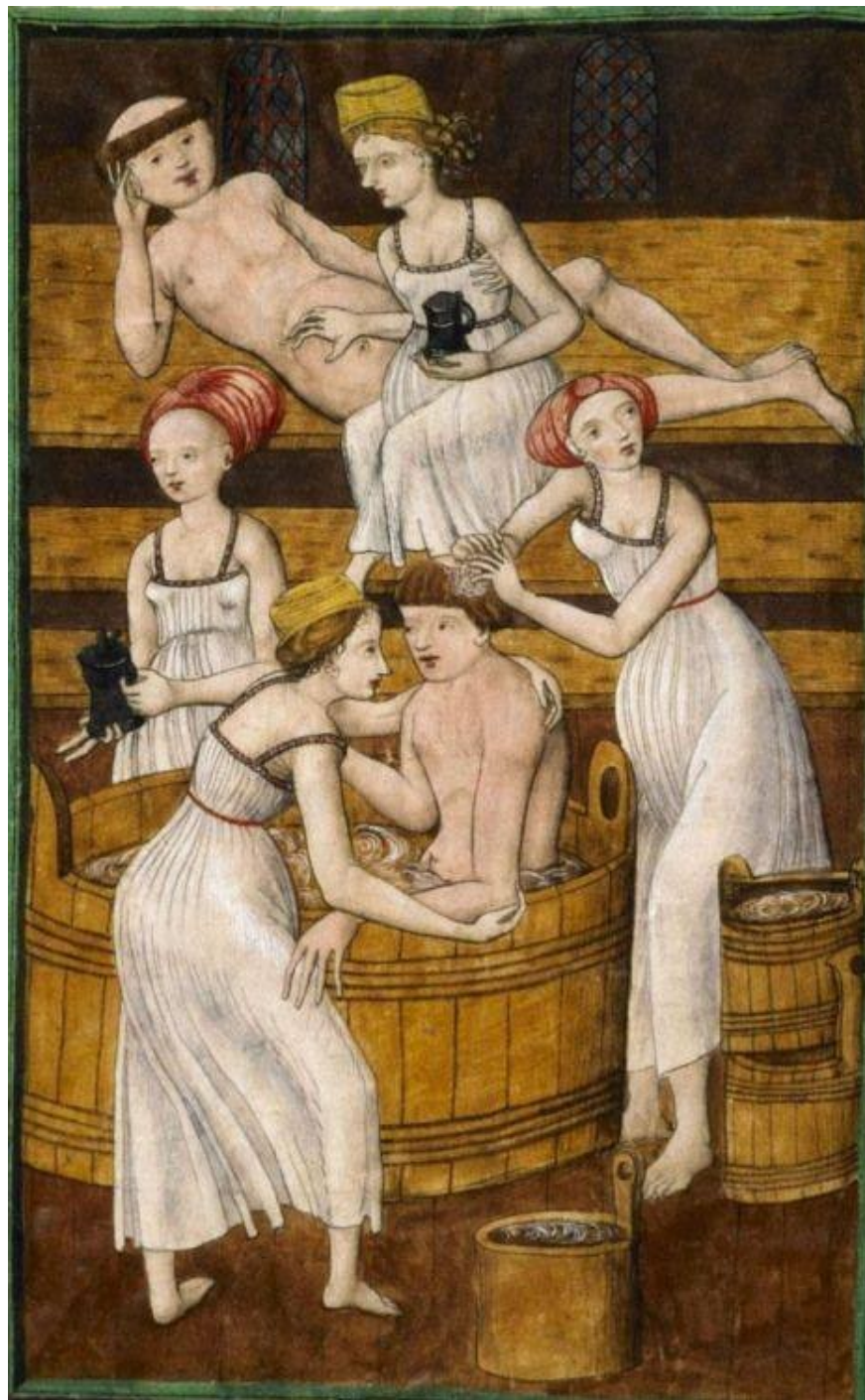
III. Husitská revoluce

- Proti všem

Obrázky: Kritika církve

Jenský Codex (1490-1510)
Mniši a lazebnice

Ďábel jako zdroj inspirace pro papeže a kardinály

Jenský Codex (1490-1510)
Papež jako antikrist rozdává
nevěstkám zlato a drahokamy

III. Husitská revoluce - Proti všem Obrázky: touhy husitství

Jenský Codex
(1490-1510, fol. 5v)
Jan Žižka jako svatý
Petr u nebeské brány

Jak si husité představují
nebe: Jan Žižka s klíčem k
nebeské bráně, Jeroným s
obětním beránkem, Jan
Hus (?) s kalichem

Jenský Codex (1490-1510)
(1490-1510, fol. 56r)
Boj Husitů s křižáckými vojsky

Přehnané zobrazení: Přijímání
podobojí pro děti: katoličtí
křižáci jako vrazi nemluvnat

III. Husitská revoluce - Proti všem

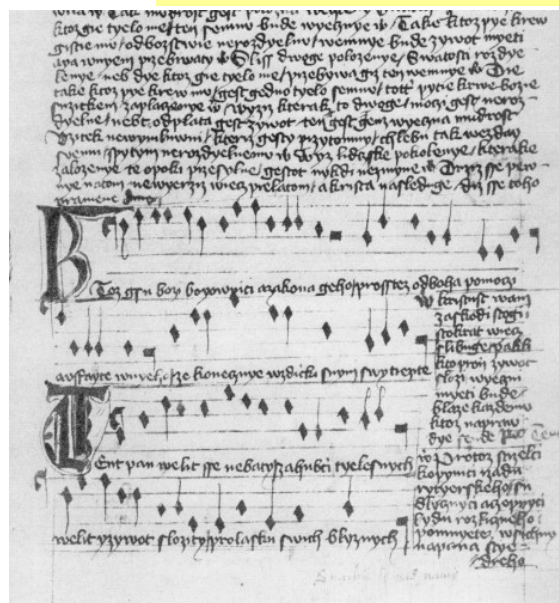
Husitská propaganda – Říkanky a Písně

Pravda Vítězí! – Veritas vincit

Písně: Ktož jsu boží bojovníci

- Jeden z nejznámějších chorálů husitské doby, funkce: husitská hymna
- Předpokládané autorství kněze Jana Čapka z Klatov, cca 1419-1420 (Zdeněk Nejedlý)

Ktož sú boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od Boha pomoci
a úfajte v něho,
že konečně vždycky s ním svítězíte.

Kristusť vám za škody stojí,
stokrát viac sľubuje,
pakli kto proň život složí,
věčný mieti bude;
blaze každému, ktož na pravdě sende.

Tent' pán veliť se nebáti
záhubci tělesných,
veliť i život složiti
pro lásku svých bližních.

Protož střelci, kopiníci
řádu rytířského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všichni na pána štedrého!

Chorál Ktož jsu boží bojovníci
zapsaný v Jistebnickém kancionálu

Nepřátel se nelekajte,
na množstvie nehľadte,
pána svého v srdci mějte,
proň a s ním bojujte
a před nepřáteli neutiekajte!

Dávno Čechové říkali
a příslovie měli,
že podle dobrého pána
dobrá jiezda bývá.

Vy pakosti a drabantí,
na duše pomněte,
pro lakomstvie a lúpeže
životův netraťte
a na kořistech se nezastavujte!

Heslo všichni pamatujte,
kterěž vám vydáno,
svých hauptmanův pozorujte,
retuj druh druhého,
hlediž a drž se každý šiku svého!

A s tím vesele křikněte
řkúc: Na ně, hr na ně!
Bran svú rukama chutnajte,
bóh pán náš, křikněte!

III. Husitská revoluce - Proti všem

Husitská propaganda – Kronikářství

Husitská kronika Vavřince z Březové (1419-21)

Husitské manifesty proti Zikmundovi a katolické církvi (duben, červen 1420)

Aenea Silvio Piccolomini,
Historia Bohemica (1458)

Kap. 51: Popis husitských bojovníků

Táborité a sirotci byli muži nadmíru černí od slunce a větru a také od kouře svých táborových ohňů. Už jejich vzhled byl děsivý. Jejich oči byly jako oči orla, vlasy jim divoce vlály a stály na hlavě, vousy měli dlouhé a postavu ohromně vysokou. Jejich těla byla chlupatá a jejich kůže tak tvrdá, že se zdálo, že odolává železu, jako by to bylo brnění.

Kap. 44: Žižkův buben

Žižka určil čas shromáždění za účelem útoku na Zikmunda, když v blízkosti hradu Přebyslav, chcete-li, z božího vnuknutí, byla ta odporná, krutá, strašná a divoká zrůda zasažena infekční nemocí a zemřela. Ten, jehož nemohla zničit žádná smrtelná ruka, byl vyhuben prstem božím. Když ležel nemocný, byl dotázán, kde si přeje být po smrti pohřben. Nařídil, aby jeho tělo bylo staženo z kůže, maso vyhozeno pro ptáky a zvířata a z jeho kůže byl vyroben buben. S tímto bubnem v čele měli vyrazit do války. Nepřátelé se obraceli na útěk, jakmile uslyšeli jeho zvuk.

Jenský Codex
(1490-1510)

Jan Žižka, slepý vojevůdce vede
Husitské davy do boje